

TILLGÄNGLIGGÖRANDE AV SÄRSKILT VÄRDEFULLA DATAMÄNGDER

Kortversion av slutrapport I2019/01415/DF

Trafikinformation

Data om växtlighet och arter

Data om företag och företagsägande

Data om meteorologi och meteorologiska prognoser

Data om fordon och behörigheter

Avbildning av landskapet

Infrastruktur (fysisk och administrativ/ juridisk)

Data om skyddade områden och miljöobservationer

Transportnätverk

Data om geologi, geofysik och geoteknik

Befolkningsstatistik

Ekonomiska indikatorer

Kortversion av

”Slutrapport till regeringsuppdrag I2019/01415/DF att analysera konsekvenser av myndigheters tillgängliggörande av värdefulla datamängder i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn”

som drivits och koordinerats av Lantmäteriet

Läs rapporten i sin helhet på lantmateriet.se/psiuppdrag

För frågor, kontakta uppdragsledare anna.svedlund@lm.se

Illustrationer: David Pers

Lantmäteriet har, i samverkan med berörda aktörer, fått i uppdrag av Regeringen att identifiera så kallade särskilt värdefulla datamängder och vilka aktörer som berörs av dessa i enlighet med det reviderade Öppna data-direktivet (tidigare PSI-direktivet). I uppdraget ingick också att analysera samhällsnyttor och budgetära konsekvenser av att tillgängliggöra dessa datamängder avgiftsfritt.

Ett tjugotal myndigheter, länsstyrelser samt kommunrepresentanter har tillsammans föreslagit ett antal särskilt värdefulla datamängder som skulle generera stor samhällsnytta om de blev tillgängliga avgiftsfritt.

Slutrapporten beskriver resultatet av ett aktivt och nära samarbete mellan de i uppdraget utpekade organisationerna.

Susanne Ås Sivborg
Generaldirektör för Lantmäteriet

Juni 2020

Innehåll

Nyttan överstiger vida kostnaderna
Förslag till värdefulla datamängder
Samhällsnytta
Budgetära konsekvenser
Förslag till finansieringslösningar

Nyttan överstiger vida kostnaden

Genom att säkra finansieringen av offentliga öppna data med anslag kan data flöda fritt och skapa nytta i samhället. För att nyttan om mellan 10-21 miljarder kronor ska frigöras behövs en ökning av medel till offentlig sektor på ca 550 miljoner kronor per år.

Flera av de föreslagna datamängderna finansieras idag via avgifter. Detta innebär att den som ska nyttja data måste betala och förhålla sig till ett antal restriktioner. Denna tröskel innebär att många beslut ute i samhället inte baseras på den bästa möjliga data som finns. Idag begränsas många företags utveckling av att de på grund av höga datakostnader istället tvingas använda inaktuella uppgifter eller data med låg upplösning – trots att data av högre kvalitet finns.

Baserat på att tillgången på grunddata pekats ut som en särskild brist i Sveriges öppna data-arbete kan marginalnyttan av en sådan investering väntas vara hög. Det förutsätter även fortsatt arbete med kvalitetshöjande åtgärder, bra beskrivningar av datamängder och metadata, fortsatt fokus på standardisering och enkla lösningar för tillgängliggörande.

Tröskeln för småföretagare att använda offentliga data är i dag hög, särskilt med landsbygden som bas. Med dagens digitala hjälpmedel kan även företag på glesbygden hävda sig i konkurrensen på marknaden. Genom öppna offentliga data kan hela landets innovationskraft, tillväxt, klimat och konkurrens gynnas.

Framtiden är oviss och det kommer med stor sannolikhet komma tider av lågkonjunktur och stagnation i samhällsutvecklingen. Genom att satsa på att öppna de föreslagna datamängderna finns potential att stimulera utveckling inom många branscher.

Oavsett vilka datamängder som kommer att regleras som särskilt värdefulla på EU-nivå förordas att Sverige ändå väljer att säkerställa nyttopotentialen för hela förslaget i rapporten.

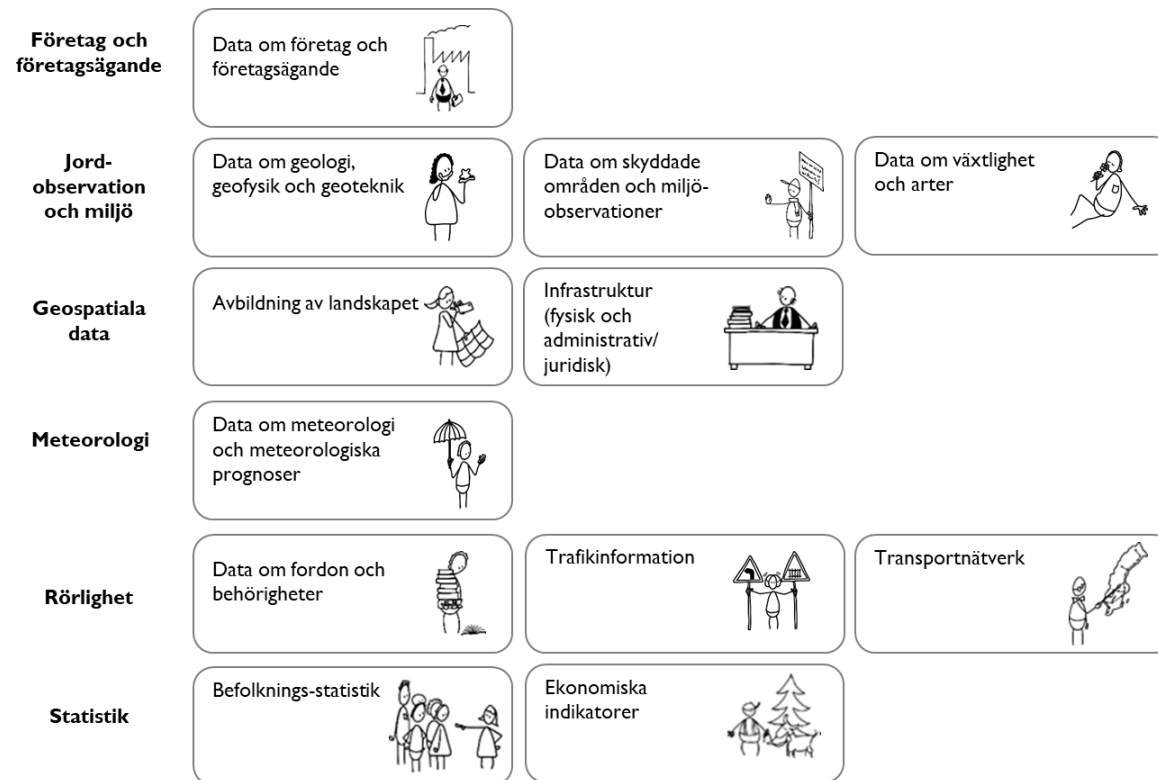
Förslag till värdefulla datamängder

Regeringen gav i maj 2019 Lantmäteriet i uppdrag att, i samverkan med utpekade organisationer, ge Sveriges förslag på vilka datamängder hos berörda aktörer som bör tillgängliggöras öppet med anledning av Öppna data-direktivet EU-2019/1024.

Förslaget omfattar data inom sex i direktivet utpekade kategorier:

- företag och företagsägande
- jordobservation och miljö
- geospaciala data
- meteorologi
- rörlighet
- statistik

De flesta datamängder som tillgängliggörs av berörda myndigheter ingår i förslaget. Från kommunerna föreslås de datamängder som idag tillhandahålls rikstäckande genom en statlig myndighet ingå i förslaget.

Förslaget består av cirka 300 datamängder fördelade på ca 20 offentliga aktörer.

Samhällsnytta

Analysen är baserad på två olika studier: en metastudie som bygger på realiserade värden från öppna data med Sveriges grannländer, samt en case-baserad nyttoanalys med en konservativ uppskattning av direkta och indirekta värden som tillgängliggörandet av föreslagna datamängder kan medföra.

Metastudien behandlar värdet på fyra specifika datamängder - *geospatiala data*, *adressdata*, *företagsdata* samt *geologiska data*. Stora delar av dessa datamängder är idag avgiftsbelagda och bedöms ha störst samhällsekonomisk påverkan när de tillgängliggörs som öppna data. Genom att utgå från beräkningar av realiserade effekter från tillgängliggörande av dessa datamängder estimeras ett samhällsekonomiskt värde på totalt 11,1 miljarder kronor årligen.

Den case-baserade studien pekar på 20 användningsområden inom fem sektorer där mervärdet av tillgängliggörandet av föreslagna datamängder uppgår till 10 – 21 miljarder kronor årligen.

Nyttoanalysen inkluderar direkta och indirekta dynamiska värden som uppstår när data tillgängliggörs. Samtidigt som både direkta och dynamiska effekter beaktas i studien är utgångspunkten att göra en försiktig värdering av uppskattade värden.

En del av nyttoanalysen bygger på underliggande studier från Sveriges grannländer som räknats om till Svenska förhållanden. Dessa studier pekar på att tillgängliggörande av data leder till en stor ökning i vidareutnyttjande av data.

I det privata näringslivet har öppna data i våra grannländer lett till effektiviseringar och utveckling av nya affärsområden, vilket gör att företag som använder data växer snabbare än företag som inte använder öppna data.

I våra grannländer har även den offentliga sektorn ökat användningen av öppna data. Den ökade användningen beror inte bara på att avgifter försvinner utan även att data blir lättare för användare att tillgängliggöra sig. I den offentliga sektorn uppstår värden framförallt genom arbetstidsbesparingar.

Företagsinformation – är den datakategori som för näringslivet förväntas få det största värdet vid ett tillgängliggörande som värdefulla datamängder. Tillgängliggjorda företagsdata uppskattas ha ett värde för det privata näringslivet på 2,6 miljarder kronor årligen.

Geospaciala data - som bland annat innefattar kartor, bilder och fastighetsregister - uppskattas bidra med 5,4 miljarder kronor till BNP årligen när data tillgängliggörs som värdefulla data. Geospaciala data beräknas ha särskilt stort värde för offentlig sektor där tillgängliggörandet uppskattas bidra med 3,4 miljarder kronor till BNP årligen. Även inom näringslivet skapar geospaciala data stora värden, uppskattningsvis 2 miljarder kronor årligen.

Adressdata - inklusive postnummer, är idag inte avgiftsfritt tillgängliga i Sverige. Tillgängliggörande av enbart detta register som öppna data har potential att skapa värden runt 2 200 miljoner kronor i ekonomin totalt, varav effektiviseringar inom offentlig sektor värderas till 1,5 miljarder kronor årligen.

Geologiska data – berör främst information om berg, jord och grundvatten. Dessa data används huvudsakligen inom tre användningsområden: *mineralsktorn*, *miljö-*, *klimat-* och *grundvattenfrågor* samt *forskning* – och värderas ha ett samlat värde på 800 miljoner kronor årligen.

Den case-baserade nyttoanalysen
visar på samhällsekonomiska
nyttor på

10 - 21
miljarder kronor
i fem sektorer

Areella näringar - Inom skogsbruket har föreslagna datamängder stor potential för planering, inventering och avverkning genom arbetstidsbesparingar och ökad produktivitet. Även jordbruket kan dra stor nytta av de föreslagna datamängderna där geospatiala data och positionering möjliggör effektiviseringar. Stor samhällsnytta uppnås genom mer effektiv användning av jord- och skogsmark där datamängderna förbättrar villkoren för rennäring, jakt, fiske och turism. Särskilt innovativt nyföretagande inom areella näringar är beroende av öppna data och det ökar även möjligheter för sambruk, markbyten och fastighetsaffärer. Det beräknade värdet inom areella näringar är 1 100 – 2 870 miljoner kronor årligen.

Informations- och kommunikationstekniksektorn (IKT) - I analysen av IKT-sektorn identifieras stora värden kopplade till förbättrade analysmöjligheter och effektivare drift av IT-system. Som ett resultat av avgiftsbeläggning och tekniska hinder tvingas företag lägga stora resurser på att sammanställa data. Ökad datatillgång kan även stödja start-ups genom att förenkla arbetsprocessen från idé till *proof of concept* och vidare till investeringar. Det beräknade årliga värdet är 2 610 – 6 400 miljoner och studien förutspår även en stark tillväxt bland vidareförädlare som resultat av tillgängliggörande av föreslagna datamängder.

Finans- och försäkringsbranschen – Analysen pekar på fyra användningsområden inom finans- och försäkringsbranschen som förväntas skapa stor samhällsnytta. Bland annat uppstår värden genom effektivare arbete mot försäkringsbedrägerier, förbättrade riskanalyser samt effektiviseringar i drift av IT-system och de värderas till 2 030 – 3 350 miljoner årligen.

Samhällsbyggnad – Föreslagna datamängder kan bidra i alla delar av sektorn från planering och projektering till byggnation och drift av byggnader bland annat genom nya, mer effektiva analysmetoder vilka effektiviserar planeringsprocesser avsevärt. Det årliga värdet beräknas till 3 000 – 6 240 miljoner. Data kan också leda till bättre kunskap om potentiella kunder vilket möjliggör effektivare användning av fastighetsbestånd så väl som behovsstyrd planering.

Offentlig sektor - Vinster uppstår som ett resultat av att administration och driftskostnader för IT-system bedöms minska genom bättre samordning av IT-system. Genom att tillgängliggöra data avgiftsfritt skulle även datainköp från det offentliga minska. Mer tillgängliga data skulle också kunna bidra till bättre offentliga tjänster, bland annat genom effektivare krishantering. Det totala värdet beräknas till 1 110 – 1 700 miljoner årligen.

Gröna effekter

Tillgängliggörande av de föreslagna datamängderna bidrar till arbetet mot FNs miljö- och klimatmål i Agenda 2030 med de 17 hållbarhetsmålen. Nationellt ses effekterna bland annat i form av främjande av biologisk mångfald, miljöskydd, effektiviserat arbete i skog och mark och ökade möjligheter för privatpersoner att använda naturen och dess resurser. Internationellt ses effekterna i form av förenklade samarbeten och ökad tillgång till information när data från olika länder kan kombineras för att lösa globala utmaningar gällande miljö- och klimatpåverkan. Således utgör de föreslagna datamängderna en viktig pusselbit i att lösa globala problem inom klimat och miljöområdet.

Demokratiska effekter

Tillgång till mer offentliga öppna data ger ökat förtroende för offentlig sektor. Ett bibehållet och i bästa fall ökat förtroende för offentlig sektor är nödvändigt för att kunna hantera utmaningar som samhället står inför. Tillgång till offentliga data möjliggör att fler tjänster till medborgare kan utvecklas och alla kan få enkel tillgång till offentliga data närhelst behovet uppstår.

Regional- och näringspolitiska effekter

Om de föreslagna datamängderna tillhandahålls som öppna data ger det mer jämlika villkor för aktörer oavsett var i landet man befinner sig – med dagens digitala hjälpmedel kan även företag på glesbygden hävda sig i konkurrensen på marknaden. Landsbygden gynnas generellt av öppna data-åtgärder och framförallt glest befolkade kommuner. Datatröskeln för småföretagare är i dag hög. Genom öppna data kan hela landets innovationskraft, tillväxt och konkurrens gynnas.

Förutsättningar för AI

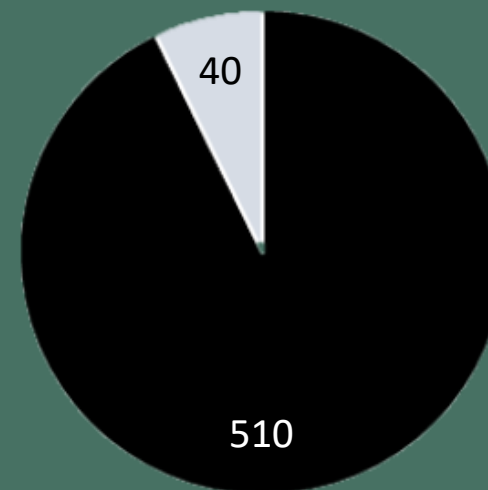
Genom Öppna data-direktivet ska data tillgängliggöras med minimala restriktioner och i maskinläsbart format, vilket är en förutsättning för många AI-tillämpningar. De föreslagna datamängderna innehåller mycket detaljerad och uppdaterad information som även kan kopplas till andra datamängder. Sammantaget är de föreslagna datamängderna mycket lämpade för olika AI-tillämpningar och det finns goda förutsättningar för att tillgängliggörandet av de föreslagna datamängderna kan bidra till AI-utvecklingen i Sverige.

Budgetära konsekvenser

För att de föreslagna datamängderna ska kunna tillhandahållas effektivt och utan avgift krävs en förändrad finansieringsform för berörda aktörer.

Den totala budgetära konsekvensen för att tillhandhålla föreslagna datamängder som öppna data är ca 550 miljoner kronor årligen. Av dessa utgörs den största delen av förlorade användaravgifter medan ca 40 miljoner kronor årligen är investeringar samt andra kostnader som införandet medför.

Av de förlorade användarintäkterna är 85 miljoner kronor sådana årliga avgifter som offentliga aktörer debiterar varandra avseende licensavgifter för föreslagna datamängder. Förlorade användarintäkter från kommersiella aktörer är ca 430 miljoner kronor.

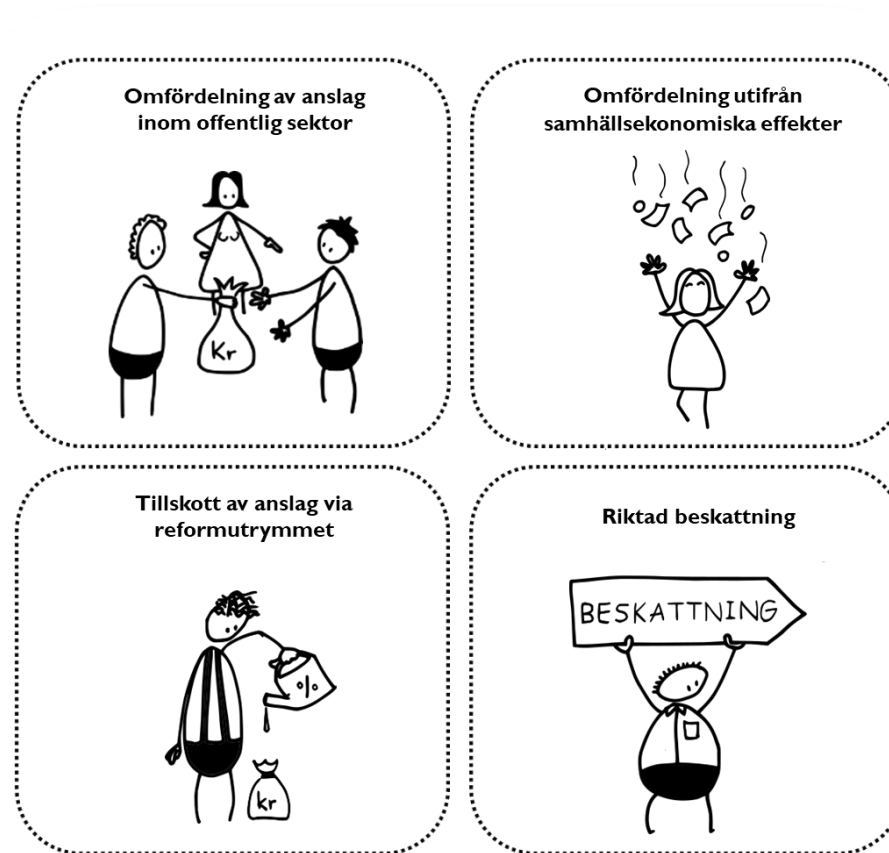
Förlorade avgiftsintäkter utgör den största budgetära konsekvensen

Förslag till finansieringslösningar för myndigheter

En långsiktigt stabil finansiering är avgörande för att garantera den offentliga informationsförsörjningen. Vid en omställning från avgiftsintäkter till avgiftsfria öppna data behöver finansieringslösningen säkerställa full finansiering för berörda myndigheter.

De statliga myndigheterna i Sverige har i grunden tre primära finansieringsmöjligheter: anslag, avgifter och bidrag. Då syftet med Öppna data-direktivet är att värdefulla datamängder ska tillhandahållas avgiftsfritt, kvarstår primärt anslag och bidrag som möjliga finansieringsvägar.

I förslaget förordas en omfördelning för de avgiftsintäkter som idag debiteras mellan offentliga organisationer kombinerat med att resterande finansieringsbehov för de statliga myndigheterna täcks av tillskott av anslag via reformutrymmet.

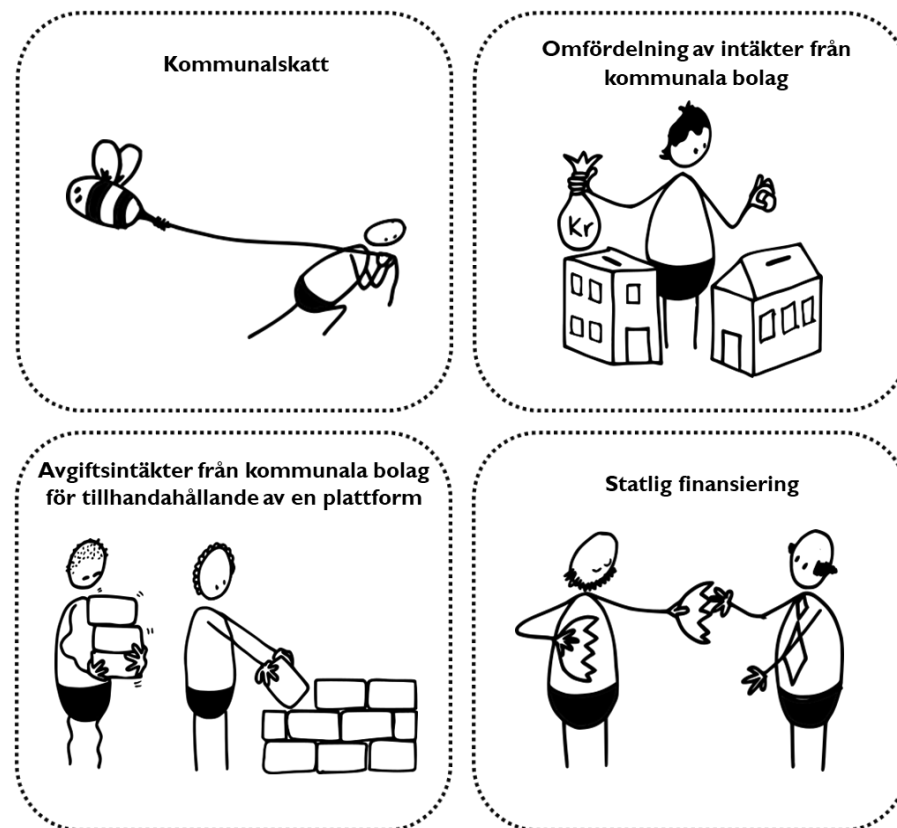
Fyra möjliga finansieringslösningar för myndigheter

Exempel på finansieringslösningar för kommuner

En långsiktigt stabil finansiering är avgörande för att garantera den offentliga informationsförsörjningen. Vid en omställning från avgiftsintäkter till avgiftsfria öppna data behöver finansieringslösningen säkerställa full kostnadstäckning för berörda kommuner.

Det kommunala självstyret är starkt i Sverige och det påverkar hur stort inflytande staten kan ha över hur kommunen väljer att finansiera öppna data. Huvudprincipen när staten beslutar om åtgärder som påverkar kommunal verksamhet är att kostnaderna ska kompenseras via anslaget för kommunalekonomisk utjämning.

Utifrån de alternativa finansieringslösningarna förordas preliminärt en omfördelning för de avgiftsintäkter som idag debiteras mellan offentliga organisationer kombinerat med att resterande finansieringsbehov täcks av statliga medel. Dock behövs ytterligare analys för att se möjligheter och konsekvenser med alternativet för kommunerna.

Fyra exempel på finansieringslösningar för kommuner

Läs rapporten i sin helhet på lantmateriet.se/psiuppdrag

LANTMÄTERIET

